

METODOLOGIA RESTAURĂRII TABLOULUI „ADORAȚIA MAGILOR”

Alexandrina CUȚUI*

Cuvinte cheie: tablou, pictură în culori de ulei, pânză, repictări, atac biologic, fungi, restaurare, conservare.

Keywords: painting, oil painting, canvas, repainting, biological attack, fungus, restoration, conservation.

Abstract

The restoration of the painting "Adoration of the Magi", which represents the scene of the Birth of the Lord, had been an extremely difficult intervention. The canvas that represented the painting's support was in an advanced state of degradation. The binder in the preparation layer had lost its properties. The painting was painted over on 30% of its surface.

Descrierea obiectului:

Tabloul „Adorația Magilor” realizat în culori pe bază de ulei pe suport din pânză. Dimensiunile tabloului sunt 34/47,5 cm. El reprezintă scena Nașterii Domnului. Obiectul este proprietatea Muzeului de Artă din Ploiești. Este realizat în culori de ulei, pe suport din pânză grunduită. Pictura este realizată cu pensula, în tușă groasă¹. El nu este semnat, dar o perioadă de timp s-a crezut că ar fi o operă a lui Veroneze. În urma unor expertize de autentificare, s-a stabilit că, tabloul este doar o copie după Veroneze, realizată la început de secol XIX.

Fig. 1. Ansamblu față înainte de restaurare

Fig. 2. Ansamblu spate înainte de restaurare

* Dr., expert restaurare pictură, Muzeul Bucovinei Suceava.

¹ Liviu Lăzărescu, *Pictura în ulei*, Editura Sigma Plus, Deva, 1996, p. 14.

Tabloul o reprezintă pe Feciara Maria în partea stângă, stând așezată pe scările exterioare ale unei clădiri, cu Pruncul Iisus în brațe. Lângă Fecioara cu Pruncul se află Dreptul Iosif. Pruncului Iisus I se închină cei trei magi, care Îi aduc daruri. Pe lângă magi, mai sunt reprezentate și alte personaje care sunt vădit surprinse de nașterea miraculoasă. În planul superior al tabloului se află, reprezentați printre nori, mai mulți îngerii cu chip de prunci, care zboară fericiți aducând osanale Pruncului abia născut. În planul secundar al tabloului se văd munți și zidurile cetății Betleem².

Descrierea stării de conservare:

Starea de conservare a tabloului este una precară, drept pentru care a fost propus pentru restaurare.

În timp, tabloul a mai fost restaurat. A fost dublată pânza, dar intervenția este atât de veche, încât și pânza dublată este îmbătrânită și fragilizată de vreme și microclimatul necorespunzător³. Pânza tabloului are o rezistență scăzută, iar grundul este fragilizat datorită îmbătrânirii liantului din compoziția sa⁴. Șasiul tabloului este deteriorat datorită atacului insectelor xilofage⁵.

Cel mai probabil tabloul a fost ținut la un moment dat într-un mediu umed. Petele de pe verso confirmă acest lucru. Fragilizarea grundului a provocat cracleuri în stratul de culoare, acesta având totodată și o slabă aderență la suport⁶.

Pe suprafața pictată era depus un strat consistent de murdărie. La o cercetare amănunțită, s-a observat că, la restaurarea anterioară, stratul de murdărie nu a fost îndepărtat. Au fost prezente repictări peste stratul de murdărie. Verniul care s-a aplicat ca și strat de protecție este gros și în timp s-a îngălbenit.

Fig. 3. Detaliu degradări, repictări

² André Lhote, *Tratate despre peisaj și figură*, Editura Meridiane, București, 1971, pp. 34 - 38.

³ Aurel Moldoveanu, *Conservarea preventivă a bunurilor de patrimoniu*, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de cultură, București, 1999, p. 129.

⁴ Ioana Demetrescu, Sorin Ionescu, Horia Gheorghiu, *Adezivi - proprietăți, utilizări*, Editura Tehnică, București, 1994, p. 32.

⁵ Mariana Mustață, *Insecte dăunătoare bunurilor de patrimoniu*, Editura Universității „A.I. Cuza”, Iași, 1998, p. 12.

⁶ Ioan Istudor, *Noțiuni de chimia picturii*, Ed. Daim, București, 2006, pp. 80 - 81.

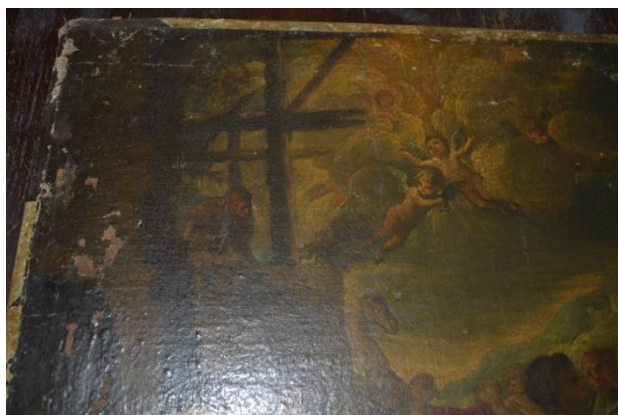

Fig. 4. Detaliu degradări, repictări lumină directă

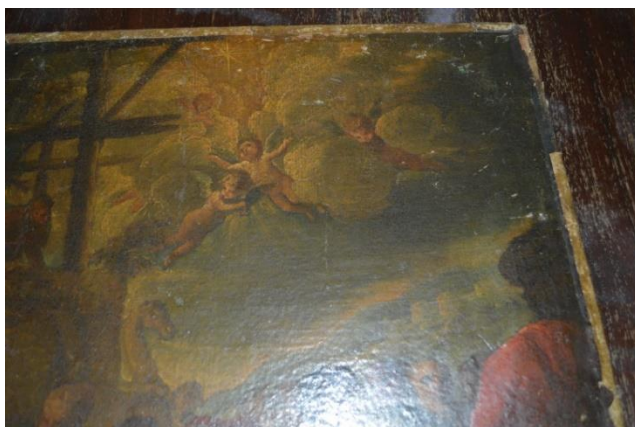

Fig. 5. Detaliu repictări în lumină razantă

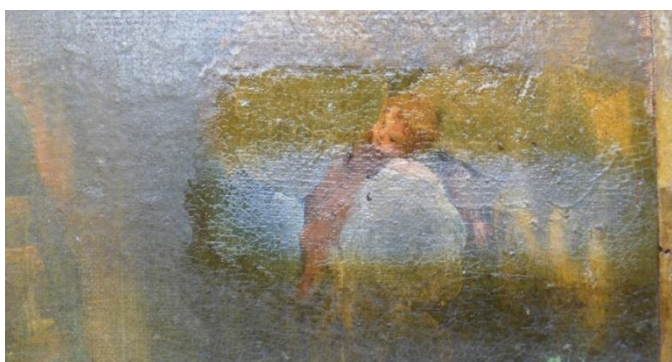

Fig. 6. Probe de curățare a stratului pictural

Propuneri de restaurare:

Tabloul va intra în regim de urgență în procesul de restaurare. Conform metodologiei restaurării, asupra tabloului vor fi efectuate următoarele etape:

- va fi aplicată consolidarea profilactică folosindu-se foiță japoneză și o soluție de clei de pește în concentrație de 5%;
- extragerea cuielor care au fost folosite ca sisteme de prindere a tabloului în ramă;
- curățirea reversului tabloului, aplicarea tratamentelor antifungice.
- se va efectua consolidarea definitivă a stratului pictural cu clei de pește 8 - 9%, efectuându-se călcări repetate calde - reci;
- chituierea lacunelor;
- finisarea chiturilor cu bandă abrazivă și bisturiu;
- îndepărtarea murdăriei aderente prin metode fizico - chimice;
- îndepărtarea repictărilor și a integrărilor cromatice anterioare necorespunzătoare;
- integrarea cromatică;
- vernisarea finală;

Etapete de restaurare efectuate:

Tabloul a fost îndepărtat din rama în care a fost prezentat, fiind îndepărtate cuielile. A fost făcută consolidarea profilactică. Pentru această etapă, s-a folosit foiță japoneză care a fost fixată pe suprafața stratului pictural prin lipire, cu soluție din clei de pește, în concentrație de 5 %.

Ulterior s-a efectuat consolidarea definitivă, cu soluție de clei de pește în concentrație de 7%. După ce cleiul de pește a pătruns stratul pictural și a fost aproape uscat, peste suprafața tabloului s-a așezat o coală de hârtie de filtru (pentru absorbția excesului de umiditate din clei) și s-au folosit prese din lespezi din marmură. La 2 - 3 ore, se schimba coala de hârtie de filtru și se făceau călcări calde cu spatula electrică, după care iarși se punea presa rece.

Astfel, prin alternarea preselor calde - reci, s-a urmărit readucerea în plan a stratului pictural și readerea acestuia la suportul din carton. Presa caldă, fluidizează cleiul, acesta pătrunde prin stratul pictural și se face aderența la suport⁷. Presa rece, ajută la coagularea cleiului pătruns prin stratul pictural și-l fixează. Prin greutatea presei, se face și absorbția apei de către hârtia de filtru.

După fixarea stratului pictural, s-a făcut curățirea murdăriei aderente de pe suprafața stratului pictural s-a efectuat prin metode fizico-chimice. Soluția folosită a fost testată în prealabil pe o suprafață mică⁸. Acesta este compusă din: alcool etilic absolut, alcool izoamilic, alcool izopropilic și esență de terebentină⁹. În zonele cu repictări în soluția respectivă, a fost adăugată și dimetilformamidă.

⁷ Cornelia Bordașiu, *Estetică și restaurare*, Iași, Editura StudIS, 2010, pp. 86 - 87.

^{8***}, *L'Arte del Restauro*, a cura di Gino Piva, Editore Urlico Hopeli, Milano, 1992, pp. 182 - 197.

⁹ Nicoleta Melniciuc Puică, *Studiul Materialelor folosite în restaurare*, Editura Tehnopress, Iași, 2001, p. 67.

Fig. 7. Fotografie de ansamblu în timpul curățării stratului pictural

Fig. 8. Detaliu din timpul curățării stratului pictural evidențierea repictărilor

Fig. 9. Detalii repictări

Fig. 10. Îndepărtarea repictărilor

Ulterior s-a făcut chituirea lacunelor. Pentru început, s-a aplicat un strat de clei de pește în concentrație de 8%. După uscare, în cleiul rămas, s-a adăugat praf de cretă, până când soluția a ajuns la o consistență lăptoasă.

Cu ea au fost „tivate” marginile lacunelor, folosind o pensulă subțire. Ulterior s-a mai adăugat praf de cretă până când chitul a devenit dens ca smântâna care curge.

Au fost aplicate 14 straturi de chit. Pensularea acestuia s-a făcut un strat de la stânga la dreapta și următorul strat de sus în jos.

După uscarea grundului, acesta s-a șlefuit cu bandă adezivă de granulație mică, până când stratul de grund a ajuns la nivelul stratului pictural¹⁰.

Fig. 11. Tabloul după curățare și chituire

Integrarea cromatică a fost făcută folosindu-se pentru început culori pe bază de apă, peste care, după vernisarea cu verni de retuș s-a intervenit cu culori de verni. Tehnica reintegrării a fost cu pată de culoare (vellaturra). Ulterior a fost vernisat cu verni de retuș. După uscarea acestuia s-a făcut vernisarea finală, folosindu-se un verni pe bază de rășini naturale Damar.

Fig. 12. Tabloul după reintegrarea cromatică

Fig. 13. Tabloul după restaurare

¹⁰ Alexandrina Cuțui, *Restaurarea tablourilor care reprezintă voievozii: Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Dragoș Vodă și Mircea cel Bătrân creații ale lui Gheorghe Tătărescu*, în „Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I” - 90 de ani în slujba istoriografiei și muzeografiei militare, 1923 - 2013”, București, Editura Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”, București, 2013, p. 371.